

MỘT SỐ TIÊU CHÍ XÁC ĐỊNH CÁC TRÒ CHƠI, TRÒ DIỄN DÂN GIAN CÓ KHẢ NĂNG KHAI THÁC PHÁT TRIỂN DU LỊCH

NGUYỄN THUỶ VÂN

PHẠM VĂN DƯƠNG, NGUYỄN THỊ PHƯƠNG LINH

Tóm tắt: Trò chơi, trò diễn dân gian Việt Nam được coi là một dạng di sản văn hóa phi vật thể cần được bảo tồn. Một trong những giải pháp bảo tồn là khai thác giá trị của chúng phục vụ cho hoạt động du lịch. Tuy nhiên, không phải trò chơi, trò diễn dân gian nào cũng có thể thu hút khách du lịch và việc khai thác các giá trị của các trò chơi, trò diễn phụ thuộc vào rất nhiều yếu tố. Bài báo sử dụng phương pháp nghiên cứu định tính để đề xuất các tiêu chí xác định trò chơi, trò diễn dân gian có khả năng khai thác phát triển du lịch trên cơ sở nghiên cứu, phân tích các yếu tố ảnh hưởng, nguyên tắc và điều kiện phát triển du lịch dựa trên phát huy giá trị trò chơi, trò diễn dân gian.

Từ khóa: trò chơi, trò diễn dân gian, phát triển du lịch

SOME CRITERIA FOR DETERMINING FOLK GAMES AND PERFORMANCES POSSIBLE TO EXPLOIT FOR TOURISM DEVELOPMENT

Abstract: Vietnamese folk games and performances are considered a form of intangible cultural heritage that needs to be preserved. One of the conservation solutions is to exploit their value for tourism activities. However, not all folk games and performances can attract tourists and exploiting the values of games and performances depends on many factors. This article uses qualitative research method to propose criteria to identify folk games and performances that can be exploited for tourism development based on research and analysis of influencing factor determinants, principles and conditions for tourism development based on promoting the value of games and folk performances.

Keywords: folk games, folk performances, tourism development

1. Đặt vấn đề

Trò chơi, trò diễn dân gian có vị trí, vai trò quan trọng trong đời sống tinh thần của người dân, góp phần nâng cao giá trị, nét đẹp văn hóa truyền thống, thể hiện bản sắc văn hóa đặc trưng của mỗi cộng đồng, dân tộc. Mỗi trò chơi, trò diễn dân gian được hình thành và biểu trưng cho những giá trị văn hóa khác nhau, từ lao động sản xuất đến tập quán sinh hoạt thường ngày, văn hóa tâm linh, tín ngưỡng, vui chơi giải trí. Hầu hết các trò chơi, trò diễn dân gian đều được tổ chức trong các lễ hội truyền thống, trong các ngày tết (Tết Nguyên Đán, Tết Nguyên Tiêu);

một số được tổ chức, biểu diễn bởi các đoàn nghệ thuật, một số khác được chơi, diễn hàng ngày trong trò chơi của lứa tuổi thiếu nhi.

Tuy nhiên, trò chơi, trò diễn dân gian rất dễ bị mai một, bị biến dạng trước tác động của làn sóng đô thị hóa nông thôn và hiện đại hóa đất nước. Đã có nhiều giải pháp được đưa ra để bảo tồn các tài nguyên văn hoá phi vật thể này [1, 2, 11], trong đó có giải pháp đưa các trò chơi, trò diễn dân gian vào phục vụ khách du lịch [6, 9, 4, 8, 10, 3].

Thực tế cho thấy, việc đưa các trò chơi, trò diễn dân gian vào phục vụ khách du lịch nói

riêng và phát triển du lịch (PTDL) dựa trên khai thác hiệu quả các giá trị trò chơi, trò diễn dân gian sẽ góp phần đa dạng hóa sản phẩm du lịch, tăng trải nghiệm cho khách du lịch, tăng sức hấp dẫn của điểm đến, lan tỏa bản sắc văn hóa đặc trưng đến đông đảo khách du lịch trong nước và quốc tế. Bên cạnh đó, PTDL dựa trên việc phát huy các giá trị của trò chơi, trò diễn dân gian còn góp phần bảo tồn, khôi phục trò chơi, trò diễn dân gian đặc sắc đang dần bị mai một và có nguy cơ biến mất [6, 13, 14].

Cho đến nay, đã có một số công trình nghiên cứu liên quan đến PTDL dựa trên phát huy giá trị của trò chơi, trò diễn dân gian ở cả trên thế giới và Việt Nam [5, 6, 1, 11, 14]. Các công trình này đã phân tích vai trò của các trò chơi, trò diễn đối với hoạt động du lịch và vai trò của du lịch đối với bảo tồn các giá trị văn hóa này [11-14]. Các công trình đã đề xuất được một số ý tưởng PTDL dựa trên cơ sở phát huy giá trị của trò chơi, trò diễn dân gian ở một số địa phương cụ thể trong và ngoài nước. Tuy nhiên, cho đến nay, vẫn chưa có các nghiên cứu đầy đủ về các điều kiện, cơ sở để có thể khai thác trò chơi, trò diễn dân gian phục vụ PTDL; chưa có nghiên cứu các tiêu chí xác định trò chơi, trò diễn dân gian nào có thể khai thác PTDL... Câu hỏi đặt ra để PTDL trò chơi, trò diễn dân gian cần các điều kiện nào? Trong số các trò chơi, trò diễn dân gian hiện có, các trò chơi, trò diễn nào ở Việt Nam có thể khai thác PTDL?

Mục đích của bài báo nhằm đề xuất khung tiêu chí để xác định trò chơi, trò diễn dân gian có thể khai thác PTDL, trên cơ sở nghiên cứu làm rõ các yếu tố ảnh hưởng, nguyên tắc và điều kiện PTDL dựa trên phát huy giá trị trò chơi, trò diễn dân gian ở Việt Nam.

2. Cơ sở dữ liệu và phương pháp nghiên cứu

2.1. Cơ sở dữ liệu

Dữ liệu bài báo được thu thập từ các tài liệu

thứ cấp có liên quan đến nội dung nghiên cứu, bao gồm các công trình nghiên cứu, luận văn, luận án, sách, báo, tạp chí, kỷ yếu hội thảo khoa học...

2.2. Phương pháp nghiên cứu

(1) Phương pháp phân tích - tổng hợp

Phân tích các tài liệu thu thập được nhằm nhận biết đặc điểm, ảnh hưởng của các yếu tố cấu thành nhằm PTDL dựa trên cơ sở phát huy giá trị các trò chơi, trò diễn dân gian. Trên cơ sở đó hệ thống hoá và tổng hợp thành các vấn đề tiêu biểu, đặc trưng, các yếu tố ảnh hưởng đến PTDL dựa trên cơ sở phát huy giá trị các trò chơi, trò diễn dân gian.

(2) Phương pháp chuyên gia

Được sử dụng trong quá trình xin ý kiến chuyên gia về các tiêu chí để xác định trò chơi, trò diễn dân gian có thể khai thác PTDL. Việc xin ý kiến được thực hiện thông qua bảng hỏi với cấu trúc định sẵn. Bảng hỏi gồm danh sách các tiêu chí dự kiến (được đề xuất trên cơ sở nghiên cứu của bài báo) và 01 câu hỏi mở để có thể đề xuất thêm các tiêu chí theo quan điểm của từng chuyên gia.

Nghiên cứu đã gửi bảng hỏi để xin ý kiến 80 chuyên gia (bao gồm các nhà khoa học, các nhà quản lý văn hoá và du lịch), trong thời gian quý III năm 2023.

Các tiêu chí được xin ý kiến theo thang điểm từ 1 - 5 (trong đó, 1 - quan trọng thấp nhất; 5 - quan trọng cao nhất).

Các tiêu chí nhận được từ mức điểm trung bình trở lên (tức là từ 2,5) sẽ được đưa vào danh sách tiêu chí đề xuất để xác định trò chơi, trò diễn dân gian có thể khai thác PTDL.

Kết thúc quá trình xin ý kiến, nghiên cứu đã nhận được 72 phiếu trả lời, trong đó có khoảng 60% là chuyên gia trong lĩnh vực du lịch, 40% là chuyên gia trong lĩnh vực văn hoá.

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Các yếu tố ảnh hưởng, nguyên tắc và điều kiện phát triển du lịch dựa trên phát huy giá trị trò chơi, trò diễn dân gian

3.1.1. Các yếu tố ảnh hưởng

(1) Nhóm các yếu tố liên quan đến bản thân trò chơi, trò diễn dân gian

Nhóm này bao gồm các yếu tố liên quan đến giá trị của các trò chơi dân gian; khả năng tham gia của khách du lịch; khả năng trình diễn của các nghệ nhân (đối với các trò diễn)... Cụ thể:

- *Giá trị của trò chơi, trò diễn*: mang theo nhiều giá trị quan trọng trong cuộc sống và văn hóa của con người. Trò chơi càng độc đáo, có giá trị giải trí và thư giãn cao, có khả năng kết nối con người, thúc đẩy sáng tạo, giáo dục lịch sử... thì càng thu hút khách du lịch muốn tìm hiểu, tham gia trải nghiệm.

- *Khả năng tham gia trải nghiệm các trò chơi, trò diễn dân gian*: là một trong các yếu tố quan trọng quyết định có hay không việc PTDL trò chơi, trò diễn dân gian. Nếu các trò chơi dễ chơi, cho phép khách tham gia và trải nghiệm, đáp ứng được sự tò mò, muốn chơi và tìm hiểu của khách du lịch thì càng thu hút khách du lịch.

- *Khả năng trình diễn*: nghệ nhân và đội ngũ thực hiện trò diễn dân gian là yếu tố rất quan trọng trong việc thu hút khách du lịch. Tài năng của các nghệ nhân trong trình diễn trò diễn quyết định sức sống và khả năng truyền tải của trò diễn dân gian. Vì vậy, việc thu hút khách du lịch tùy thuộc rất nhiều vào khả năng của các nghệ nhân cũng như việc xây dựng đội ngũ các nghệ nhân và truyền nghề cho những người lao động trẻ tuổi.

(2) Nhóm các yếu tố liên quan đến khai thác giá trị trò chơi, trò diễn dân gian

- *Cơ chế, chính sách*: những chủ trương, chính sách của Nhà nước cũng như của các địa phương; các cơ chế hợp tác và liên kết giữa Nhà nước, doanh nghiệp du lịch trong khai thác

PTDL có ảnh hưởng rất lớn, đặc biệt những cơ chế, chính sách liên quan trực tiếp đến PTDL trò chơi, trò diễn dân gian.

Bên cạnh các chính sách PTDL, các chính sách về bảo tồn, phát huy các trò chơi, trò diễn dân gian cũng rất quan trọng. Sự quan tâm của các cấp, ngành, địa phương trong việc bảo tồn, phục dựng; tuyên truyền, nâng cao nhận thức của người dân; tạo môi trường hoạt động lành mạnh để các trò chơi, trò diễn dân gian “có đất” để trình diễn, có điều kiện để phát huy. Đồng thời, cần có cơ chế tăng cường sự phối hợp với các nhà nghiên cứu để khôi phục, bảo tồn, gìn giữ nét văn hóa xưa... từ các trò chơi, trò diễn dân gian.

- *Nguồn vốn cho PTDL*: các nguồn vốn này có thể dành đầu tư để tổ chức các trò chơi, trò diễn dân gian; cải thiện hạ tầng giao thông tiếp cận đến các địa điểm tổ chức trò chơi, trò diễn dân gian, các hoạt động quảng bá, xúc tiến du lịch đối với PTDL trò chơi, trò diễn dân gian...

- *Sự kết nối giữa các địa điểm tổ chức các trò chơi, trò diễn với các điểm du lịch khác*: bản thân các địa điểm tổ chức có thể được coi là một điểm đến du lịch. Tuy nhiên, nếu không có sự kết nối với các điểm du lịch khác hoặc kết hợp với các sự kiện khác thì rất khó khai thác. Bởi vậy, việc kết nối với các điểm du lịch lân cận, tổ chức các trò chơi, trò diễn cùng với các sự kiện khác (lễ hội, ngày hội...) sẽ tăng mức độ hấp dẫn cho các điểm đến này trong thu hút khách du lịch.

- *Quảng bá, giới thiệu trò chơi, trò diễn dân gian*: thu hút du khách đến tham quan, tham gia trò chơi, trò diễn dân gian.

- *Sự đồng thuận của người dân*: muốn phát triển du lịch dựa trên các giá trị này phải có sự đồng thuận của người dân, vì người dân chính là chủ sở hữu của các trò chơi, trò diễn dân gian.

3.1.2. Các nguyên tắc

Ngoài những nguyên tắc chung về PTDL

(theo Điều 4 - Luật Du lịch 2017), 3 nguyên tắc cơ bản PTDL dựa trên phát huy giá trị các trò chơi, trò diễn dân gian là:

- *Gắn với công tác bảo tồn các di sản văn hoá truyền thống*: trò chơi và trò diễn dân gian không chỉ mang lại niềm vui và giải trí mà còn có giá trị sâu sắc trong việc bảo tồn văn hóa, phát triển cá nhân, kết nối con người với nhau và với thế giới xung quanh, góp phần tạo nên sức hút, sự hấp dẫn của các lễ hội truyền thống trong cuộc sống hiện đại.

Bởi vậy, trò chơi, trò diễn dân gian cần được duy trì và bảo tồn qua thời gian. Điều này đòi hỏi sự cam kết từ cộng đồng địa phương, Nhà nước và các tổ chức quan tâm để đảm bảo rằng truyền thống này không bị mất đi.

- *Bảo đảm hài hoà lợi ích giữa nhà nước, cộng đồng địa phương và doanh nghiệp*: đây là một trong những nguyên tắc quan trọng đối với PTDL cộng đồng nói chung. Du lịch dựa trên phát huy giá trị các trò chơi, trò diễn dân gian chỉ có thể phát triển bền vững nếu lợi ích của các bên tham gia được đảm bảo.

- *Phù hợp với các định hướng PTDL; các định hướng về bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa ở địa phương*: đây cũng là một trong những nguyên tắc quan trọng cần được tuân thủ để đảm bảo khai thác tối ưu các giá trị tài nguyên du lịch.

3.1.3. Các điều kiện

Với tư cách là một ngành kinh tế, để PTDL nói chung và du lịch dựa trên phát huy giá trị các trò chơi, trò diễn dân gian nói riêng, cần thiết phải xuất hiện và tồn tại 2 yếu tố cơ bản là “Cung” và “Cầu”.

(1) Điều kiện “Cung”

- *Có các trò chơi, trò diễn dân gian có thể PTDL*: tài nguyên du lịch là cơ sở để hình thành sản phẩm du lịch nhằm đáp ứng nhu cầu của khách du lịch. Giá trị các trò chơi, trò diễn dân

gian là một trong các loại tài nguyên văn hóa, tuy nhiên không phải tất cả các trò chơi, trò diễn dân gian đều là tài nguyên du lịch mà chỉ các trò chơi, trò diễn dân gian có khả năng phát huy để PTDL mới là tài nguyên du lịch.

Trò chơi, trò diễn dân gian có thể xem xét đưa vào khai thác PTDL cần có các điều kiện cơ bản như: giá trị văn hóa (liên quan mật thiết đến văn hóa, truyền thống của địa phương); giá trị lịch sử (được lưu truyền qua nhiều thế hệ, có một lịch sử dài...); khả năng tham gia và trải nghiệm (cho phép du khách tham gia một cách chủ động và dễ dàng)...

- *Có cơ sở hạ tầng và cơ sở vật chất kỹ thuật du lịch*: để thu hút du khách, các địa điểm tổ chức trò chơi, trò diễn cần có hệ thống giao thông tiếp cận thuận tiện, có các dịch vụ vận chuyển và cơ sở vật chất kỹ thuật đảm bảo (khách sạn, nhà nghỉ, nhà hàng...).

- *Có cơ chế, chính sách phù hợp*: là môi trường pháp lý để tạo sự tăng trưởng của “Cung” trong hoạt động du lịch dựa trên phát huy giá trị các trò chơi, trò diễn dân gian. Thực tế, trò chơi hoặc trò diễn dân gian cần phải hoạt động dưới sự quản lý và kiểm soát của cơ quan chức năng và chính quyền địa phương. Điều này đảm bảo rằng các hoạt động này tuân theo các quy định an toàn và môi trường, đồng thời đảm bảo sự hợp pháp hóa.

(2) Điều kiện “Cầu”

- *Thị trường khách du lịch*: đây là điều kiện tiên quyết để hình thành “Cầu” du lịch.

- *Tuyên truyền, quảng bá, xúc tiến du lịch*: được xem là yếu tố để tăng “Cầu”; yếu tố cầu nối giữa “Cung” và “Cầu” trong du lịch nói chung và du lịch dựa trên phát huy giá trị các trò chơi, trò diễn dân gian nói riêng.

Bên cạnh những điều kiện cơ bản để có thể hình thành thị trường (mua - bán) và PTDL, hoạt động du lịch dựa trên phát huy giá trị các trò chơi,

trò diễn dân gian chỉ có thể phát triển tốt trong điều kiện có môi trường trong lành về tự nhiên, xã hội, đảm bảo an ninh, an toàn, các yêu cầu vệ sinh môi trường, phòng chống dịch bệnh...

3.2. Khung tiêu chí xác định trò chơi, trò diễn dân gian có thể khai thác phát triển du lịch

Dựa trên các kết quả nghiên cứu, phân tích về đặc điểm, yếu tố ảnh hưởng, nguyên tắc và điều kiện, ý kiến của các chuyên gia, để xác định các trò chơi và trò diễn dân gian có khả năng khai thác và PTDL, có thể sử dụng khung tiêu chí sau đây (Bảng 1).

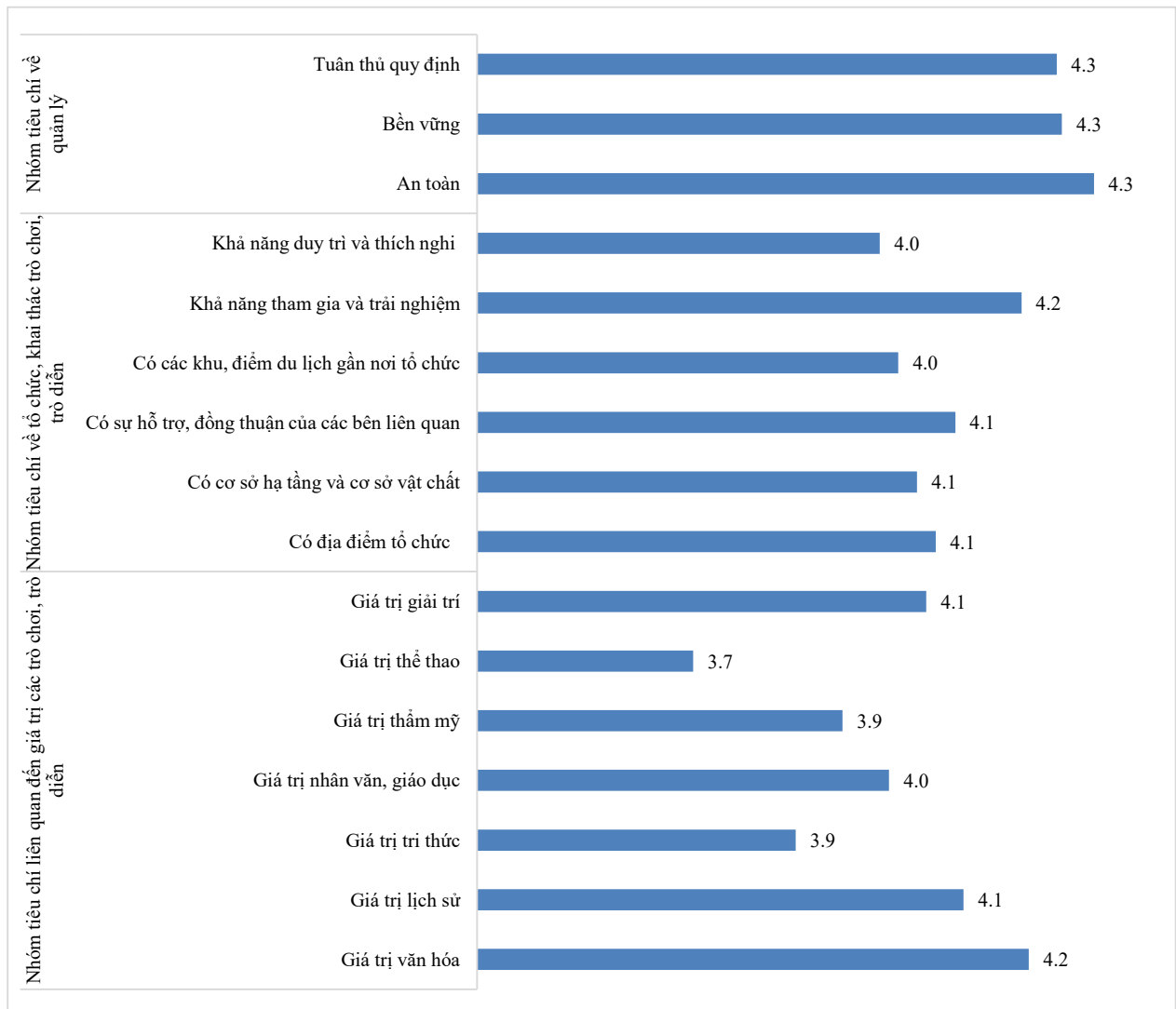
Bảng 1. Tiêu chí xác định các trò chơi và trò diễn dân gian có khả năng khai thác PTDL

Nhóm tiêu chí		Tiêu chí cụ thể
1. Nhóm tiêu chí liên quan đến giá trị các trò chơi, trò diễn	1.1	Giá trị văn hóa: có sự độc đáo và liên quan mật thiết đến văn hóa, truyền thống của địa phương
	1.2	Giá trị lịch sử: được lưu truyền qua nhiều thế hệ, có một lịch sử dài đối với cộng đồng địa phương
	1.3	Giá trị tri thức: có nội dung chứa đựng kinh nghiệm của con người trong phòng chống thiên tai, lao động sản xuất...
	1.4	Giá trị nhân văn, giáo dục: có nội dung đề cao nhân cách, lòng biết ơn, tình yêu gia đình, đôi lứa...
	1.5	Giá trị thẩm mỹ: trang phục, đạo cụ đẹp được chuẩn bị kỹ lưỡng, bắt mắt người chơi, người xem
	1.6	Giá trị thể thao: giúp rèn luyện thể chất, tăng sự hoạt bát, khéo tay, nhanh mắt, mưu trí, dũng cảm...
	1.7	Giá trị giải trí: mang lại tiếng cười, giảm căng thẳng và đem lại trải nghiệm thú vị cho khách du lịch.
2. Nhóm tiêu chí về tổ chức, khai thác trò chơi, trò diễn	2.1	Có địa điểm tổ chức các trò chơi, trò diễn để khách du lịch xem hoặc tham gia.
	2.2	Có cơ sở hạ tầng và cơ sở vật chất kỹ thuật du lịch lân cận
	2.3	Có sự hỗ trợ, đồng thuận của các bên liên quan (cơ quan quản lý, chính quyền, doanh nghiệp, cộng đồng...) trong việc khai thác PTDL
	2.4	Có các khu, điểm du lịch khác gần nơi tổ chức các trò chơi, trò diễn dân gian
	2.5	Khả năng tham gia và trải nghiệm của Khách du lịch
	2.6	Khả năng duy trì và thích nghi với nhu cầu của khách du lịch
3. Nhóm tiêu chí về quản lý	3.1	An toàn: tổ chức và thực hiện an toàn, đảm bảo không gây nguy hiểm cho khách du lịch.
	3.2	Bền vững: không gây tổn hại cho môi trường hoặc làm thay đổi quá mức văn hóa địa phương.
	3.3	Tuân thủ quy định: phải đáp ứng các quy định của pháp luật

Nguồn: Phân tích, tổng hợp của nhóm tác giả, 2023

Khung gồm 03 nhóm tiêu chí, với tổng số 15 tiêu chí thành phần. Tất cả các tiêu chí trên nhận

được sự đồng tình của các chuyên gia (điểm trung bình thấp nhất của các tiêu chí là 3,7).

Hình 1. Điểm đánh giá trung bình của các chuyên gia về mức độ quan của trò chơi trò diễn để khai thác phục vụ du lịch

Kết quả phân tích ý kiến của các chuyên gia cho thấy:

(1) Đối với nhóm tiêu chí liên quan đến giá trị các trò chơi, trò diễn:

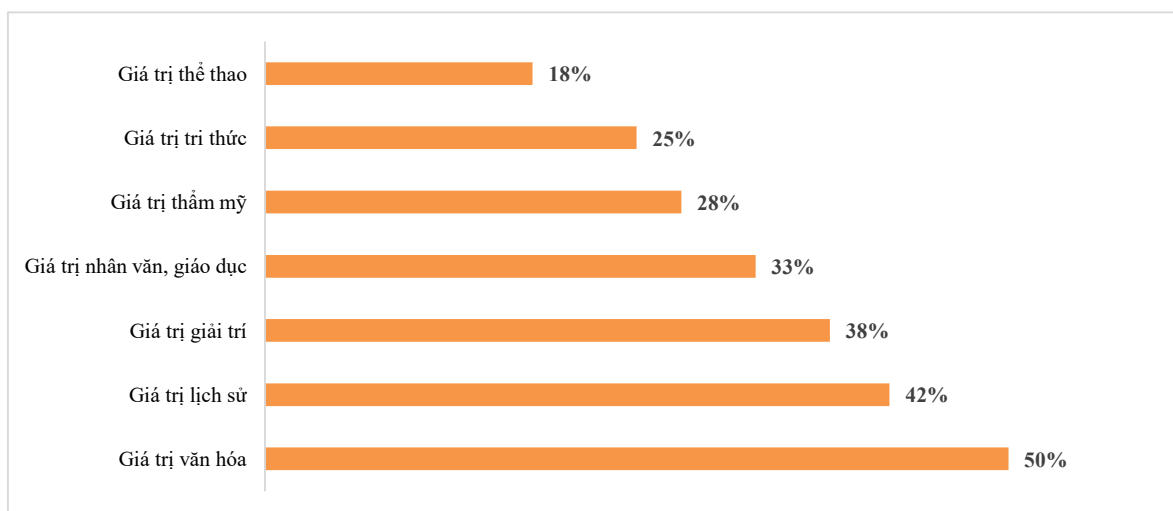
Giá trị văn hoá được cho là quan trọng nhất so với các tiêu chí khác, với điểm trung bình về mức độ quan trọng đạt 4,2 điểm - với 50% ý kiến đánh giá của chuyên gia (trong tổng số 72 chuyên gia) là tiêu chí quan trọng nhất; các tiêu chí còn lại lần lượt là: giá trị lịch sử 4,1 điểm với 42%; giá trị giải trí 4,1 điểm với 38%; giá trị

nhân văn, giáo dục 4,0 điểm với 33%.

Các tiêu chí còn lại nhận dưới 30% ý kiến đánh giá của các chuyên gia về mức độ quan trọng nhất.

(2) Đối với nhóm tiêu chí về tổ chức, khai thác trò chơi, trò diễn

Có 47% chuyên gia cho rằng khả năng tham gia và trải nghiệm (khách du lịch có thể dễ dàng tham gia và trải nghiệm) là tiêu chí quan trọng nhất với điểm đánh giá trung bình đạt 4,2.

Hình 2. Tỷ lệ đánh giá của chuyên gia về tiêu chí quan trọng nhất trong nhóm tiêu chí liên quan đến giá trị các trò chơi, trò diễn

Mức độ quan trọng của các tiêu chí khác lần lượt là: 43% đối với tiêu chí có sự hỗ trợ, đồng thuận của các bên liên quan trong việc khai thác PTDL; 40% đối với tiêu chí có địa điểm tổ chức để khách du lịch xem hoặc tham gia; 35% đối với tiêu chí có cơ sở hạ tầng.

3) Đối với nhóm tiêu chí về quản lý:

Có 56% chuyên gia cho rằng tiêu chí An toàn (các trò chơi, trò diễn dân gian được tổ chức và thực hiện an toàn, đảm bảo không gây nguy hiểm cho khách du lịch) là tiêu chí quan trọng nhất với đánh giá trung bình đạt 4,3 điểm.

Mức độ quan trọng của các tiêu chí khác lần lượt là: 51% đối với tiêu chí Tuân thủ quy định; 47% đối với tiêu chí Bền vững.

Những tiêu chí được xếp hạng quan trọng nhất là các tiêu chí cần quan tâm khi phân tích, lựa chọn các trò chơi, trò diễn dân gian để PTDL và khi đề xuất các giải pháp để khai thác hiệu quả.

Bên cạnh những nhóm tiêu chí trên, một số chuyên gia cũng đề xuất điều chỉnh và cân nhắc bổ sung một số tiêu chí khác như: tiêu chí về Tri thức dân gian và kỹ năng vận dụng của người

thiết kế chương trình, quản trò hoặc hoạt náo viên, đảm bảo tính hứng thú và tính thuần túy văn hóa của các trò chơi, trò diễn dân gian; tiêu chí về Nhân lực có chuyên môn tổ chức; tiêu chí về phân loại theo lứa tuổi tham gia... Tuy nhiên, các tiêu chí này thuộc về việc tổ chức triển khai các trò chơi, trò diễn dân gian hơn là để đánh giá, lựa chọn để đưa vào khai thác PTDL.

4. Kết luận

Trên cơ sở nghiên cứu các nguyên tắc, điều kiện, các yếu tố ảnh hưởng đến PTDL dựa trên phát huy giá trị của trò chơi, trò diễn dân gian cho thấy để có thể phát triển được loại hình du lịch này cần thiết xem xét kỹ nhiều vấn đề, đặc biệt là các điều kiện để phát triển.

Các trò chơi, trò diễn dân gian chỉ có thể đưa vào khai thác PTDL nếu đảm bảo được các điều kiện cơ bản nêu trên. Điều này đòi hỏi phải có điều tra đầy đủ và chi tiết về các trò chơi, trò diễn dân gian hiện có, tổ chức phân loại, đánh giá theo các tiêu chí đề xuất để đưa vào khai thác PTDL, góp phần đa dạng hoá sản phẩm du lịch và đóng góp vào nỗ lực bảo tồn các giá trị văn hoá dân gian ở Việt Nam.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Cao Đức Hải (2010), *Trò chơi dân gian của người Việt ở châu thổ Bắc Bộ và việc phát huy trong xã hội đương đại*, Luận án tiến sĩ, Viện Văn hóa Nghệ thuật Quốc gia.
2. Dương Phong (2015), *Trò chơi dân gian Việt Nam tinh tuyển*, Nhà xuất bản Văn học.
3. Du lịch Việt Nam (2023), *Du lịch miền Tây: Hấp dẫn khách bằng trò chơi “độc lạ”*, <https://vietnamtourism.gov.vn/...> truy cập ngày 10/9/2023.
4. Duy Khoa (2020), *Tạo sản phẩm du lịch mới từ trò chơi dân gian*, Báo Quảng Ninh điện tử, <https://baoquangninh.com.vn...> truy cập ngày 10/9/2023.
5. Đặng Thị Phương Anh (2012), *Khai thác trò chơi dân gian lưu vực sông Thái Bình phục vụ phát triển du lịch*, Luận văn thạc sĩ, Đại học Quốc gia Hà Nội.
6. Đặng Thị Phương Anh (2016), *Đưa trò chơi dân gian phục vụ du khách*, Tạp chí Du lịch, số tháng 6/2016.
7. Hồng Phúc (2019), *Đánh thức giá trị những trò chơi dân gian*, Báo Dân tộc và Phát triển, số 10/2019.
8. Hoàng Quý (2022), *Cao Bằng: Đưa các trò chơi dân gian vào phục vụ du lịch*, <https://langngheviet.com.vn...> truy cập ngày 10/9/2023.
9. Khánh Chi (2017) *Bài Chòi: Từ trò chơi dân gian đến sản phẩm du lịch*, Báo Di sản Hội An, <http://www.hoianworldheritage.org.vn>, truy cập ngày 10/9/2023.
10. Trung tâm Văn hóa tỉnh Điện Biên (2017), *Bảo tồn, phát huy giá trị các Trò chơi dân gian thu hút khách du lịch trên địa bàn tỉnh Điện Biên*.
11. Demi Ade Maulana (2021), *Traditional Games as Tourism Sports and Characteristics of Sports Culture in Sumbawa Indonesia*, International Journal of Social Sciences and Humanities Invention, ISSN: 2349-2031.
12. Fausto Iván Guapi-Guamán (2020), *Experiential tourism, sports and traditional games: A new perspective for local tourism development*, Revista Arbitrada Interdisciplinaria Koinonía.
13. Reza Mousavi and etc. (2021) *Rural sports and local games: missing link between sports tourism development and sustainability*, Journal of Sport & Tourism, Published online.
14. Wa Ode Sitti Hafsa (2020): *The role of the traditional plays for improving tourism sector in muna ethnic*, Palarch's Journal of archaeology of Egypt/Egyptology 17 (6). ISSN 1567-214x.

Thông tin tác giả:

Nguyễn Thuỳ Vân, Phạm Văn Dương, Nguyễn Thị Phương Linh
- Viện Nghiên cứu Phát triển Du lịch
Địa chỉ liên hệ: số 58 Kim Mã, Ba Đình, Hà Nội.
Email: van.itdr@gmail.com; Điện thoại: 0979102567

Nhật ký tòa soạn

Ngày nhận bài: 21/11/2023
Biên tập: 12/2023